

Catedra de istoria medicinei din Tg. Mureș (cond.: conf. József Spielmann, candidat în științe medicale)

REALIZĂRILE SOVIETICE ÎN DOMENIUL OCROTIRII SĂNĂTĂȚII OGLINDITE ÎN PUBLICAȚIILE MEDICALE DE LIMBA MAGHIARĂ DIN ARDEAL. (1925—1940).

József Spielmann, Karola L. Szini

I.

Instaurarea puterii sovietice a provocat o transformare revoluționară și în domeniul ocrotirii sănătății. Medicina sovietică a aplicat în mod creator toate cuceririle de până atunci ale terapiei și igienei, plecând în același timp de la principiul marxist fundamental, potrivit căruia transformarea radicală a sănătății publice e posibilă numai pe calea revoluției socialiste, întrucât cauza cea mai adâncă a mizeriei sanitare a maselor populare e însăși exploatarea capitalistă.

Acest principiu a stat la baza hotărârilor pe care le-a adus cel de al VIII-lea Congres al Partidului Comunist (b.) al Uniunii Sovietice (1919) în legătură cu problema ocrotirii sănătății. În spiritul învățaturii lui Lenin și al hotărârilor Partidului, M. A. Semasko și Z. P. Soloviev, întemeietorii științei ocrotirii sănătății socialiste, au sintetizat obiectivele centrale ale acestei științe. În Uniunea Sovietică, ocrotirea sănătății tinde să prevină bolile, să aplice orientarea profilactică și dorește să asigure pe seama întregii societăți o asistență medicală gratuită și de înaltă calificare.

Medicina sovietică e unitară, și în același timp partinică. Prin toată activitatea ce o depune, ea slujește marea cauză revoluționară a clasei muncitoare, străduindu-se să folosească spiritul de inițiativă al oamenilor muncii și să antreneze într-o măsură cât mai mare masele populare în lupta dusă pentru ocrotirea propriei lor sănătăți.

După întocmirea acestui program, istoria ocrotirii sănătății în Uniunea Sovietică a cunoscut decenii pline de grele eforturi dar și de victorii strălucite. Sarcini mari și felurite și-au așteptat rezolvarea în timpul războiului civil, în perioada de refacere, de industrializare, de transformare socialistă a agriculturii. Apoi în anii cumpliți ai Marelui Război pentru apărarea Patriei, și astăzi în perioada de trecere la comunism. Cu toate acestea, principiile fundamentale ale ocrotirii sănătății socialiste au rămas mereu aceleași. Tocmai consecvența principială și însuflețirea revoluționară a ocrotirii sănătății socialiste au asigurat succesele medicinei sovietice. Paralel cu consolidarea bazei economice socialiste, în Uniunea Sovietică ocrotirea sănătății a servit din ce în ce mai mult la satisfacerea exigențelor sanitare ale întregii societăți. În activitatea pe care a desfășurat-o, s-a sprijinit pe minunatele realizări ale poporului muncitor călăuzit de partidul lui revoluționar.

După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, proletariatul inter-

național și intelectualii progresiști din toată lumea au urmărit cu viu interes și simpatie transformările sanitare de mare importanță ce se realizau în Uniunea Sovietică. În anii ce au urmat primului război mondial, teoria științelor medicale din țările burgheze și indisputabilele lor succese obținute în domeniul terapiei și al cercetărilor experimentale au ajuns într-o flagrantă contradicție cu mizeria sanitară a maselor populare. Aceasta constituia în esență reflectarea contradicțiilor economice ale orânduirii capitaliste.

Se știe că în perioada imediat următoare primului război mondial, guvernele burgheze reacționare s-au străduit să formeze un cordon sanitar în jurul Uniunii Sovietice. Nici revistele de specialitate și nici lucrările medicale sovietice nu au putut să pătrundă la noi în țară.

În această perioadă, medicii noștri nu au avut decât foarte rar posibilitatea să viziteze Uniunea Sovietică. Așa de exemplu, în 1924 acad. Ciucă participă la congresul internațional de malarie ce s-a ținut în Uniunea Sovietică, dar impresiile favorabile pe care le-a adus nu le-a putut împărtăși decât unui cerc restrâns de prieteni. La Congresul internațional de fiziologie ce a avut loc la Moscova în 1935, iau parte prof. Nițescu și acad. Benetato. Acad. Benetato a publicat în presa medicală de atunci un articol elogios despre oamenii de știință sovietici, și înainte de toate despre activitatea lui I. P. Pavlov, dar din nenorocire articolul său nu a fost accesibil decât unor cercuri restrinse de specialitate. În schimb, s-au răspândit pe o scară cu atât mai largă, grosolanele calomnii antisovietice debitate de scribii năimiți ai regimului burghezo-moșieresc și de gazetarii fasciști.

Cu toate acestea, în România burghezo-moșierească a existat un cunoscător și propagator al principiilor revoluționare ale ocrotirii sănătății sovietice. Acesta a fost Partidul Comunist Român, exponentul consecvent al ideilor leniniste. În lupta dusă pentru eliberarea oamenilor muncii, Partidul a folosit în mod creator și experiențele ocrotirii sănătății sovietice.

După desființarea autonomiei asigurărilor sociale, P.C.R. a cerut în manifestul său de la 1 mai 1926 și în alte numeroase foi volante, restabilirea autonomiei acestei instituții. Se revendică anume ca problemele asigurărilor sociale să fie soluționate de o comisie compusă din muncitori și funcționari, iar taxele să fie achitate de patroni.

În perioada de fascizare din ce în ce mai acută (1937), Partidul a cerut guvernului realizarea unui program sanitar minim alcătuit din 9 puncte. Acest program îmbrățișa problemele principale ale ocrotirii sănătății muncitorilor: controlul sanitar al industriei alimentare, înființarea de băi populare gratuite la sate și în cartierele muncitorești, înființarea de cămine de zi și de spitale la orașe, organizarea unor camere de maternitate și de bolnavi la sate, cel puțin un medic la 2.000 de locuitori, asigurarea concediului de naștere cu plata pentru muncitoarele însărcinate.

Toate măsurile sanitare și de protecția muncii revendicate de P. C. R. s-au bazat pe rezultatele obținute în domeniul ocrotirii sănătății sovietice.

Între 1930—1940, Partidul a înființat prin intermediul organizațiilor de masă îndrumate de el (Blocul muncitoresc-țărănesc, Blocul muncitoresc, diferite organizații antifasciste) dispensare medicale gratuite în mai multe orașe ale țării, iar cu ajutorul medicilor progresiști a organizat acțiunea de colectare a mostrelor medicale pentru bolnavi. Tot Partidul a stat și în fruntea acelei acțiuni datorită căreia, în cartierul Pantelimon din București, s-a creat în 1935—36, un cămin de zi pentru copiii muncitorilor din trei uzine. Mai poate exista vreodată în legătură cu exemplul pe care l-au urmat organizațiile conduse de Partid în această luptă?

II.

Dar în anii dintre cele două războaie mondiale, cuvântul P.C.R. nu a putut să pătrundă decât la cele mai conștiente pături ale poporului. Aceștia au fost anii

cenzurii, ai stării de asediu și ai unei terori politice cumplite. Tocmai de aceea, mulți intelectuali au trebuit să se limiteze în ceea ce privește problema realizărilor obținute de Uniunea Sovietică în domeniul ocrotirii sănătății, la informațiile care apăreau în presa și în revistele medicale autohtone. Dar de cele mai multe ori, aceste informații se străduiau să camufleze caracterul revoluționar al cuceririlor sanitare socialiste.

În măsura în care politica oficială a României înainta mai deschis pe drumul fascizării, în aceeași măsură informațiile mai mult sau mai puțin obiective despre Uniunea Sovietică au devenit din ce în ce mai rare, făcând loc calomniilor fățișe.

În coloanele publicațiilor medicale periodice în limba maghiară ce au apărut în Ardeal între cele două războaie mondiale — ca de exemplu „Revista Medicală” („Orvosi Szemle”) de la Cluj, sau mai cu seamă „Praxis Medici” și „Gazeta medicilor” („Orvosok lapja”) de la Timișoara — găsim nu o dată informații răuvoitoare și calomnioase despre ocrotirea sănătății sovietice.

Printr-o evidentă răstălmăcire tendențioasă, aceste articole au atacat indeosebi caracterul statal al asistenței medicale sovietice și măsurile preventive. Dar nu putem să trecem sub tăcere nici faptul că mai ales în paginile „Revistei Medicale” (Orvosi Szemle) de la Cluj (1928—1936) au fost publicate numeroase articole mai scurte și mai lungi în care sînt semnalate în mod ponderat, ba chiar cu simpatie, strălucitele rezultate ale ocrotirii sănătății sovietice. Ar fi însă inutil să exagerăm efectul și importanța acestor referințe. Ele nu prezentau decît aspecte izolate ale ocrotirii sănătății sovietice, dar și acestea zmulse din ansamblul interdependenței factorilor sociali.

Să vedem care sînt problemele pe care le înfățișa cititorilor săi „Revista Medicală” (Orvosi Szemle) de la Cluj.

Pe baza unui articol cu un conținut asemănător, apărut în „Korunk”, o publicație de orientare marxista, „Revista Medicală” se ocupă cu reforma învățămîntului medical sovietic. Se spune că problemele centrale ale ocrotirii sănătății sovietice sînt soluționarea socială a sănătății publice, construirea de locuințe și uzine corespunzătoare din punct de vedere sanitar, îndrumarea socială a sănătății și combaterea sistematică a epidemiilor. Pentru această activitate e nevoie de mulți specialiști. De aceea în Uniunea Sovietică s-a realizat reforma învățămîntului medical, înființîndu-se facultăți de medicină generală, de igienă și de pediatrie. Autorul articolului consideră că înființarea facultății de igienă — facultatea de „profilaxie sanitară” — are „cea mai mare importanță socială”. Reforma învățămîntului medical „tinde să formeze specialiști în toate domeniile, așa încît a fost foarte firesc ca prin această reforma, medicina generală, care astăzi nu mai poate fi însușită în cadrul studiilor universitare, să fie separată în trei specialități distincte, ținîndu-se seama de cele trei domenii de activitate fundamentală” (1930. p. 470). De asemenea și perspectivele reformei învățămîntului medical sînt favorabil apreciate; „S-a deschis drumul spre studiul medicinei pentru marile mase populare ale căror energie spirituală și activă nu a fost utilizată pînă acum” (idem).

În anul 1933, cînd „Revista Medicală” se ocupa într-un articol de salariile medicilor sovietici, România burghezo-moșierască nu ieșise încă din criza economică. Se menționează acolo că medicii care funcționează în provincie primesc locuință, încălzit și luminat, iar după 25 de ani de serviciu sînt pensionați. Fiecare medic beneficiază de un concediu de odihnă timp de o lună, plătindu-i-se salariul corespunzător.

În „Revista Medicală” se oglindesc indirect și rezultatele activității de construire a socialismului ce s-a desfășurat într-un ritm din ce în ce mai viguros, în cadrul celui de al II-lea plan cincinal. În anul 1936, revista relatează că în Uniunea Sovietică numărul medicilor s-a ridicat la 120.000, și că în loc de 10 facultăți de medicină, cîte existau înainte de revoluție, acum (1936) funcționează:

55. De asemenea, numărul studenților în medicina a crescut la 61.000. (1936. p. 418). Probabil, interesul mereu mai viu al cititorilor, a determinat redacția revistei să publice un scurt dar foarte elogios articol, în care se spune că „din cauza relațiilor politice de pină acum” noi știm foarte puțin despre medicina sovietică, dar e de netăgăduit că măsurile sanitare sovietice „au proporții gigantice”. Acestea sînt ilustrate de asigurările sociale care au luat o dezvoltare amplă, de combaterea organizată a malariei prin efectuarea stropirilor cu petrol din avion, de rezultatele demne de remarcat obținute de Samov și Judin în domeniul transluziilor de sînge etc. (1935. p. 287).

„Revista Medicală” publică extrase din darea de seama a chirurgului Abadier din Oran, conținînd impresiile pe care acesta le-a avut cu ocazia călătoriei făcute în Uniunea Sovietică. Acordarea de prim ajutor este excelent organizată. În serviciile de salvare și în chirurgie se întrebuițează pe scară largă singele conservat pentru transluzii. Acțiunea de combatere a cancerului și ocrotirea mamei înregistrează rezultate importante. Revista constată că „în policlinica din Odesa Abadier a observat că politica poate fi introdusă și în viața de spital, aici chiar și personalul sanitar avînd dreptul să discute problemele în legătură cu bunul mers al instituției și să critice modul cum se efectuează serviciul. Aceasta nu a exclus însă faptul că Abadier să poată întilni și de sus în jos o disciplină exemplară și înțelegătoare” (1938. p. 216). Revista amintește de asemenea că în marile centre industriale există pe „lingă fabrici, cooperative agricole, sovhozuri și școli, parcuri de cultură, azile de copii, spitale și sanatorii” (idem). Constata apoi că facultățile de medicină asigură posibilități de bună specializare, iar guvernul se îngrijește de condiții favorabile activității de cercetare științifică. La sfîrșitul acestui articol, care în cea mai mare parte e elogios, apare totuși concepția burgheză individualistă. De pe această poziție apreciază atât Abadier cit și articolul caracterul statal al organizării medicinei sovietice.

În „Revista Medicală” de la Cluj, informațiile ce tindeau spre obiectivitate sînt cele mai numeroase. Nu același lucru putem să-l spunem despre „Praxis Medici” de la Timișoara.

Un articol apărut în „Praxis Medici” în anul 1925 prezintă într-o lumină negativă pe medicii sovietici, dar în același timp e silit să recunoască faptul că guvernul acordă o atenție specială profilaxiei în combaterea bolilor venerice, tuberculozei, mortalității infantile și a bolilor infecțioase, apoi că în Rusia s-a realizat învățămîntul obligator gratuit, că au fost înființate școli și facultăți de medicină noi (1925. p. 28).

În 1928, revind despre coeficientul de natalitate în descreștere ce se constată în unele țări europene, revista menționează că în Europa răsăriteană, dimpotrivă, numărul nașterilor crește în „mod impetuos”. În anul 1925, în Uniunea Sovietică la 1.000 de locuitori, numărul nașterilor depășește cu 25% numărul deceselor (1928. p. 536).

În 1930, revista „Praxis Medici” relatează și ea unele lucruri în legătură cu reforma învățămîntului medical sovietic, fiind silită a recunoaște că în anii puterii sovietice s-au înființat mai multe facultăți de medicină, și că reforma în sine constituie „o transformare revoluționară adîncă în domeniul pregătirii cadrelor medicale” (1930. p. 426).

În 1934, revista dă unele informații în legătura cu cel de al IV-lea Congres internațional de reumatologie ce s-a ținut la Moscova, scriind între altele: „... în domeniul reumatologiei la fel ca și în celelalte ramuri medicale, se poate observa o aplicare mai intensă decît la noi a concepției profilactice, iar dacă boala nu poate fi prevenită, atunci să ajungă în faza ei inițială în grija specialiștilor” (1934. p. 232).

Revista se ocupă în repetate rînduri cu problema avorturilor provocate. Își exprimă îngrijorarea că legalizarea acestui procedeu este dăunătoare din punct de vedere demografic, în schimb într-un articol scris în anul 1929 e silită

să admită că numărul avorturilor „nici nu a crescut și nici nu a scăzut de la legalizarea avorturilor, ci numai avorturile criminale sînt în descreștere” (1929, p. 386).

În 1934, revista se ocupă cu rezultatele obținute în acțiunea de combatere a malariei, amintind că în toată țara există 220 de stațiuni antimalarice și 170 de dispensare. Pentru susținerea acțiunii de combatere a malariei, guvernul a cheltuit 800 milioane de ruble. În anul 1933 de exemplu, 600.000 ha de terenuri miștinoase au fost stropite cu petrol pentru distrugerea larvelor de țînțari. „Praxis Medici” mai amintește și faptul că în Uniunea Sovietică, în locurile greu accesibile, medicii sînt transportați cu avionul. „În felul acesta, nu se va mai întîmpla ca în ținuturile munților înalți sau în deșerturi, adică în locurile ce se află departe de teritoriile locuite, bolnavii să rămînă fără ajutor medical” (1935, p. 374).

După 1937—1938, chiar și aceste informații răzlețe dispar din paginile revistei. Și nu întîmplător! Căci anii aceștia sînt anii fascizării din ce în ce mai fățișe a burgheziei românești.

Cîteva informații în legătură cu situația ocrotirii sănătății în Uniunea Sovietică, se întîlnesc și în revista „Magyar Népegészségügyi Szemle” din Tg. Mureș. (Bulletin de igienă populară).

Un articol apărut în 1935, ocupîndu-se cu activitatea sanitară a cooperativelor, amintește că în Uniunea Sovietică există numeroase case de odihnă și creșe de sugari bine deservite. Cu doi ani mai tîrziu, un alt articol relatează că „Rusia conduce în domeniul creșelor de sugari ale cooperativelor (colhozurilor). În fiecare oraș în care există mișcare cooperatistă, s-au înființat creșe pentru sugari. Există medici pediatri speciali, iar munca o efectuează îngrijitoarea calificată. . . Femeia care lucrează știe bine că niciodată copilul ei nu va fi atît de bine îngrijit ca în aceste creșe albe și curate”. (1935, p. 282). Trebuie însă să notăm că autorul articolului pune în mod cu totul fals sub aceeași căciulă atît cooperația burgheză cît și mișcarea cooperatistă socialistă, „uitînd” că toate realizările acestea rezultă din însăși esența regimului socialist, și se datoresc industrializării socialiste, transformării socialiste a agriculturii și revoluției culturale.

Dealtfel această confuzie tendențioasă izvoarește din orientarea ideologică a întregii reviste.

În linii mari, aceeași situație se constată și la „Orvosok Lapja” (Revista medicilor) din Timișoara. Un articol apărut în anul 1929 se ocupă cu problema asigurărilor sociale în Uniunea Sovietică, publicînd date sovietice convingătoare, menite să arate că în anii puterii sovietice asistența medicală a clasei muncitoare, asigurările sociale și chestiunea pensionării s-au schimbat în mod radical. Dar autorul articolului încearcă, potrivit mentalității tipic burgheze, să pună la îndoială autenticitatea acestor date. Încercarea aceasta este însă atît de nedebace, încît intenția de a falsifica devine evidentă chiar și pentru intelectualii nepregătiți din punct de vedere ideologic dar de bună credință.

Un interes mai mare prezintă un articol publicat în 1931, în care se dau indicații destul de amănunțite despre învățămîntul universitar medical și despre situația sanitară din Uniunea Sovietică, luîndu-se ca bază impresiile de călătorie ale medicului german Rosenhaupt. De la început pînă la sfîrșit, articolul interpretează faptele cu o vădită reavoință.

Dar și aceste fapte sînt atît de elocvente, încît medicul care le-a citit a putut să ajungă în posesiunea unor noi date despre medicina sovietică. Articolul vorbește despre consiliul superior sanitar din Uniunea Sovietică. Vorbind despre Semasco, reproduce părerea lui Rosenhaupt: „În ciuda concepțiilor diferite pe care le avem, trebuie să recunoșc că e un domn energic și simpatîc, un cunoscător temeinic al situației din Europa Occidentală”. (1931, p. 232).

Articolul înșiră secțiile comisariatului poporului pentru sănătate: secția curativ profilactică, secția plan-economică-administrativă, secția de ocrotire a mamei și copilului, subsecția de boli sociale, prezentînd în linii mari și organizarea sanitară a țării. „Secția sanitară este alcătuită din membrii sovietului muncitoresc, țărănesc și militar; această secție controlează administrația și activitatea economică a instituțiilor sanitare. . . , sprijină învățămîntul sanitar al poporului; la orașe cea mai importantă activitate a ei este efectuarea controlului sanitar muncitoresc și industrial, iar la sate controlul bolilor sociale: luesul, trahomul, rîia etc.” (p. 235).

Articolul subliniază de asemenea că educația fizică este foarte prețuită în Uniunea Sovietică. Acest scop îl servește printre altele „Parcul de cultură și odihnă” admirabil amenajat din Moscova.

Articolul este tributar spiritului individualist burghez și de pe această poziție se opune caracterului statal al organizării medicale. Totuși e nevoit să admită că Uniunea Sovietică are 27 de facultăți de medicină și că o mare parte a acestora au fost înființate după revoluție. Pe lângă pregătirea de specialitate, studenții facultăților de medicină sovietice primesc o temeinică educație ideologică „fără de care e imposibilă înțelegerea interdependenței ce există între organism și mediu. Medicul trebuie să examineze bolnavul în corelație cu mediul de muncă (mediul social) și condițiile generale de viață”. (p. 236).

Articolul are cuvinte de laudă pentru asistența medicală și dietetică a marilor spitale. De exemplu în spitalul de boli sociale 283 de persoane deservesc 400 de paturi, iar 55 efectuează lucrările de laborator.

Se menționează de asemenea și sanatoriile de noapte. „Aici se întorc, după terminarea lucrului zilnic, bolnavii capabili de muncă. . . Li se asigură odihna. . . regimul alimentar prescris și tratamentul. Ei nu părăsesc sanatorul decît a doua zi dimineața. . . Bolnavilor li se aplică un tratament sistematic, mai ales dietetic, fără a fi obligați să-și întrerupă activitatea profesională. În general, internarea lor aici durează în medie 2 luni 1/2. Aceasta e o rezolvare completă a greii probleme a tratamentului dietetic”. (idem).

Articolul mai menționează că puterea sovietică s-a îngrijit în mare măsură de dezvoltarea stațiunilor balneare, punîndu-le „în slujba sănătății poporului. Pe lângă băi și izvoare termale, poporul are la dispoziție palate, castele și vile rcamenajate”. (idem).

La sfîrșit, articolul amintește și casa de odihnă a oamenilor de știință, fiind siliți a recunoaște că puterea sovietică acordă o prețuire cu totul excepțională oamenilor de știință progresiști. Autorul încearcă să contracareze această impresie favorabilă, elogiînd medicina burgheză care se bazează pe cabinetele particulare.

Informațiile despre situația sanitară din Uniunea Sovietică apărute în revistele medicale ardelenne sînt mai degrabă relatări indirecte. Totuși faptele relatate au avut darul de a informa pe cititorii maghiari ai acestor publicații despre multe realizări noi și importante. Dar nu-i mai puțin adevărat că de multe ori aceste fapte incontestabile au fost camuflate în ceața de calomnii și minciuni a ideologiei burgheze.

Pentru aceia însă care au știut să citească printre rînduri, chiar și aceste informații scurte au fost deosebit de elocvente. Ele constituiau o indicație clară că în Uniunea Sovietică s-au format o medicină și o igienă străbătute de spirit nou, revoluționar. Iar cei mai avansați intelectuali ardeleni, educați în spiritul ideilor propagate de publicațiile ilegale sau semi legale ale P.C.R. și de periodice cum a fost de exemplu revista marxistă „Korunk” (Epoca noastră), au știut să citească printre rînduri. Ei au putut să utilizeze aceste informații și indicații, în propria lor sferă de activitate.